

onovremenih mletačkih prekomorskih postrojb i udio vojnika iz Paštovića u njima. Prijepisi popisa vojnika u ovdje analiziranim satnijama priloženi su na kraju rada.

Seriju radova iz moderne povijesti započinje posmrtno objavljen članak Šime Peričića naslova *Josip Peričić (1833. – 1901.) – pedagog i preporoditelj (257-276)*. Ovim se tekstom na temelju novopronađenih podataka temeljito dopunjuju dosadašnja saznanja o tom dalmatinskom preporoditelju čiji je pedagoški rad znatno unaprijedio onodobni prosvjetni sustav u Dalmaciji. Autor je također naglasio da je u životu i radu Josipa Peričića prevagnula pedagoška nad političkom djelatnošću. Jelena Božić u članku *Novi prilog životopisu Josipa pl. Vancaša (1859. – 1932.): obiteljski temelji, uzori i poticaji društvenoga i kulturnog djelovanja (277-316)* donosi još jednu dopunu biografiji, ovoga puta istaknutoga sarajevskog arhitekta. Ovim se radom prvi put sistematiziraju i koreliraju već poznati podaci s novim otkrićima temeljenim na arhivskim istraživanjima te se preko Vancaševih osobnih karakteristika valorizira njegova uloga u kulturnom i gospodarskom razvitku Sarajeva. Radu je priloženo rodoslovlje obitelji Vancaš.

Sljedeća dva rada tiču se problematike Prvoga svjetskog rata. U članku *Stogodišnja kontroverza o suodgovornosti Srbije za Sarajevski atentat i Prvi svjetski rat (1915. – 2015.) (317-356)* Tihomir Rajčić bavi se jednom od historiografskih kontroverzi vezanih za Prvi svjetski rat. Konkretno, analizirajući literaturu nastalu do 2015., autor raspravlja o ulozi Kraljevine Srbije u Velikom ratu. Time daje nacrt za detaljnija istraživanja koja se preko ideologije i politike jugoslavenstva tiču i suvremene hrvatske povijesti. Tado Oršolić potpisuje članak *Smrt cara Franje Josipa prikazana u dalmatinskim novinama (studeni – prosinac 1916.) (357-382)*. Brojni tekstovi u dalmatinskim novinama objavljeni u dva tjedna od smrti cara Franje Josipa u fokusu su ovoga istraživanja te se njihovom analizom donose mnogi detalji

iz careva života i o komemoracijama, ali se ocrta i opće društveno ozračje među stanovništvom Dalmacije u ratnim godinama. Ovaj je članak temelj za daljnje komparativne analize s novinama iz drugih dijelova Austro-Ugarske Monarhije, ali i šire.

Sudski postupak protiv dr. Ivana Protulipca predsjednika Križarske organizacije pred Okružnim sudom u Zagrebu 15. lipnja 1938. godine (383-412) napisali su Zdravko Matić i Damir Stručić. Temeljeći istraživanje na arhivskoj građi, autori su detaljno analizirali tijek toga sudskog procesa, koji je zaključen oslobođanjem optuženoga. Ova studija slučaja, uz život i djelovanje Ivana Protulipca, prikazuje i kompleksne odnose državnih vlasti Kraljevine Jugoslavije i Katoličke crkve u Hrvatskoj. Članak *Hrvatsko proljeće u Gospiću (413-441)* Ivice Mataije i Sanje Vrcić-Mataija donosi pregled društvenih i političkih prilika u Gospiću za vrijeme hrvatskoga proljeća, a u tekstu je posebna pozornost posvećena djelovanju lokalnih organizacija Saveza komunista i njihovu odnosu prema ustanovama i pojedincima koji su tada zauzimali istaknuto mjesto u gradu. Zaključno se ističe da su se ideje hrvatskoga proljeća znatno odrazile u svim sferama gradskoga društvenog života, što je uzrokovalo velike posljedice nakon Karadorđeva.

Završni dio ovoga broja časopisa čini cjelina *Osvrti i prikazi (443-453)*. Ona donosi tri detaljna kritička prikaza recentnih izdanja domaće historiografije koja obrađuju periode srednjega vijeka, Prvoga svjetskog rata i međuraća.

Filip Novosel

Međunarodni znanstveni skup *Corpus, carnalitas...: o tijelu i tjelesnosti u povijesti na jadranskom prostoru (Poreč, 21. – 22. svibnja 2021.)*

Preko Zoom aplikacije održan je 20. i 21. svibnja 2021. godine 10. Istarski povijesni

biennale, međunarodni znanstveni skup s temom *Corpus, carnalitas...: o tijelu i tjelesnosti u povijesti na jadranskom prostoru* = *Corpo e corporeità nella storia dell'area adriatica* = *The Body and Corporality in the history of the Adriatic*. Prvi Istarski povijesni biennale održan je 2003. i otad se redovito organizira svake dvije godine. Temeljna ideja koja stoji iza njega jest želja za razmatranjem tema koje nisu toliko zastupljene u historiografiji kao što su povijest svakodnevice, odnos između pojedinca i vlasti, posrednici u međudruštvenim odnosima, prehrana, djeca, životinje, kultura stanovanja, pobožnost, uloga trgovaca i obrtnika te u novije vrijeme važnost emocija. Slijedeći početnu viziju projekta, organizatori su za ovogodišnju temu izabrali ljudsko tijelo kao predmet povijesnoga razmatranja s osobitim naglaskom na (sjeverni) jadranski prostor.

Skup je započeo predstavljanjem zbornika radova s prethodnoga bijenala, održanog 2019., a bavio se emocijama na jadranskom prostoru (*Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru*). Zbornik su predstavili Gaetano Benčić, Ivan Jurković i Marija Mogorović Crljenko. Prva sekcija počela je pod moderiranjem Gaetana Benčića i Ivana Jurkovića, odnosno s izlaganjem Marije Mogorović Crljenko (Pula) s temom *Kazna, poniženje, prkos i tijelo u istarskim izvorima na razmeđu srednjeg i ranog novog vijeka*, koja je razmatrala tjelesne kazne između normative (statuti) i svakodnevne životne prakse (sudski spisi). Pritom je naglasila i simboličku dimenziju tjelesne kazne, koja jasno sugerira odnose moći, tj. nadmoć onoga tko kažnjava i samim time šalje upozorenje svima ostalima o tome što je (ne)prihvatljivo ponašanje. Sljedeće je izlaganje održao Ermanno Orlando (Siena) pod nazivom *Corpi svelati, offesi, violati. Testimonianze dai processi matrimoniali (secc. XIV-XVI)*. Orlando je razmatrao ljudsko tijelo u sličnom kontekstu, međutim s fokusom na slučajeve povrede i oskvrnuća

tijela među supružnicima kako se to prati iz bračnih sporova (14. – 16. stoljeće). Pritom je naglasio i kulturološki aspekt supruga kao obiteljskoga poglavara i „vlasnika” žene, koji je služio kao opravdanje za nasilje u braku. Posljednje predavanje u prvoj sekciji održala je Darja Mihelič (Ljubljana) pod naslovom *Telo kot predmet predpisanih sodnih sankcij (Po statutih Trsta, Izole in Pirana od 14. do 17. stoletja)*, u kojemu je problematizirala različite kazne za tjelesne ozljede ovisno o ozbiljnosti povrede prema statutima Trsta, Izole i Pirana od 14. do 17. stoljeća. Sva tri izlaganja razmatrala su povijesne primjere u kojima se ljudsko tijelo pojavljuje kao objekt koji se kažnjava ili ponižava.

Druga sekcija protekla je pod moderiranjem Roberta Kurelića i Ermanna Orlanda, a prvo izlaganje održala je Marta Jurković (Zagreb) pod nazivom *Antropologija tijela u djelu „Umijeće medicinskih mjerenja” Santorija Santorija*, analizirajući Santorijevo djelo i njegovu narativizaciju ljudskoga tijela. Izlaganje Laure Casella (Udine) *I corpi dei familiari. Saperi medici e pratiche di cura nelle case aristocratiche friulane (XVII-XVIII secc.)* bavi se razinom medicinskoga znanja i korištenih medicinskih praksi unutar aristokratskih furlanskih kućanstava u 17. i 18. stoljeću. Nakon toga Rino Cigui (Rovinj) održao je izlaganje pod nazivom *Curare i mali del corpo. La „teriaca (triaca) magna” e le sue leggendarie virtù terapeutiche*, u kojemu je razmatrao lijek terijak, koji se u srednjovjekovnoj medicini rabio kao univerzalno sredstvo za liječenje s projiciranim čudesnim svojstvima. Posljednje izlaganje u ovoj sekciji održala je Urška Bratož (Kopar) pod nazivom *Staro telo: medicinski pogled 19. stoletja*, u kojemu je razmatrala način na koji su percipirana tijela starijih i oslabljenih ljudi iz kuta gledanja medicine 19. stoljeća. Jasno je da je u drugoj sekciji u fokusu bilo tijelo kroz prizmu medicinskoga znanja u povijesti.

Nakon kraće rasprave i poduže stanke skup je nastavljen s trećom sekcijom, koju su mo-

derirali Milan Radošević i Ante Matan, a prvo izlaganje održala je Kosana Jovanović (Rijeka) pod nazivom *Svog tijela gospodari- ca? Žensko tijelo i tjelesnost u srednjovjekovnoj viteškoj književnosti jadranskog prostora*. U izlaganju je istaknut dvojaki tretman ženskoga tijela, koje je moglo simbolizirati čistoću i ljepotu s jedne odnosno grešnost i seksualnu želju s druge strane. Osim toga Jovanović je upozorila na to da prikazi muževnih vitezova i plahih dama nisu nužno samo odraz patrijarhalnosti takva tipa književnosti, nego prezentiraju i onovremene društvene uloge preko kojih su obje strane nastojale postići neke svoje ciljeve, pri čemu je tjelesna simbolika bila od presudne važnosti. Iduće izlaganje, pod naslovom „*Graviter poeta tuus aegrescit*”: *dispozitiv bolesnoga tijela u ranonovovjekovnom poetskom diskursu*, održala je Zrinka Blažević (Zagreb), razmatrajući tjelesnost unutar suvremenih književnoteorijskih okvira. Nakon toga izlaganje je održala Ivana Brković (Zagreb) pod naslovom *Tijelo grijeha, tijelo pokore u „Suzama sina razmetnog” Ivana Gundulića*, razmatrajući grešno i iskvareno tijelo kao književni motiv uz koji se veže niz loših ljudskih karakteristika, čemu Gundulić suprotstavlja potrebu samodiscipliniranja tijela. Nakon plodne rasprave završio je prvi dio skupa.

Nastavak je uslijedio sutradan, kad je u jutarnjim satima otpočela četvrta sekcija pod moderiranjem Gordana Ravančića s prvim izlaganjem Nade Bulić (Zadar) i Ante Matana (Pula) pod naslovom *Deus corporalis in Vegetii de re militari secundum ms. Corcyranum Croaticum*, u kojemu su predstavili jedan nepoznati rukopis Vegecijeva djela *De re militari*, a među ostalim i uporabu izraza „tjelesni bog” (*deus corporalis*) u samome djelu. Sljedeće je izlaganje održao Robert Kurelić (Pula) pod nazivom *Ritualni tijela na jadranskom prostoru srednjovjekovlja*, u kojemu se osvrnuo na simboliku tijela u srednjovjekovnom političkom imaginariju, posebice u kontekstu korporativne teorije

(Kantorowicz). Problematizirao je i primjer „ruke” (*manus*) kao simbola vlasti, moći i manipulacije. U idućem izlaganju pod naslovom „*Anima a corpore separetur*”: *odnos kasnosrednjovjekovne države i tijela na sjevernojadranskom prostoru (Venecija i Akvilejski patrijarhat u XIV. – XV. stoljeću)* Josip Banić (Poreč) proširio je priču o „tijelu” u političkoj simbolici. Naime, sagledao je razvoj političke zajednice kroz prizmu monopola na korištenje nasiljem (M. Weber), koje javne vlasti koriste da bi zaštitile i oblikovale „političko tijelo”. Konkretno je razmotrio razvoj komunalnih društava i dosege gradskih jurisdikcija u kontekstu razvoja teritorijaliziranoga „političkog tijela”. Dakle, ova sekcija protekla je u duhu shvaćanja o „političkom tijelu” i srednjovjekovnom korporativizmu.

Nakon stanke uslijedila je peta sekcija pod moderiranjem Zrinke Blažević i Darje Mihelič. Prvo izlaganje održao je Trpimir Vedriš (Zagreb) pod naslovom „*Nin u kojem se nalaze tijela sv. Anselma i sv. Marcele*”: *prilog raspravi o identitetu relikvijara ninskih svetica zaštitnika*. Pritom je nastojao razriješiti dileme vezane za „ninsku trijadu” Anselma, Ambroza i Marcele, prateći trag njihovih svetačkih tijela, koja su osnovna komponenta svetačkih kultova, koje pak definira kao specifičan sustav komunikacije u kojemu se koriste određeni simboli i značenja. Nakon njega izlaganje je održao Gordana Ravančić (Zagreb) pod naslovom *Odnos prema tijelu u dubrovačkim oporukama u 13. i 14. stoljeću*, u kojemu se posvetio pitanju odnosa prema tijelu u srednjem vijeku analizom oporuka i važnosti spasa duše za srednjovjekovne ljude. Sljedeće izlaganje, pod nazivom *Odlazak duše na nebo, a tijela u zemlju. Primjeri iz matičnih knjiga umrlih Župe Uznesenja Marijina u Puli (XVII. – XIX. stoljeće)*, održao je Slaven Bertoša (Pula), koji je prezentirao šaroliku lepezu različitih izraza kojima se opisivao trenutak nečije smrti. Dragica Čeč (Kopar) u izlaganju pod naslovom *Telo re-veža v kontekstu institucionalne podpore*

problematizirala je tijelo siromašnih i fizički neuglednih ljudi, odnosno način na koji im je društvo pridavalo negativne karakteristike i posljedično težilo uspostavi socijalne kontrole nad njima. Posljednje izlaganje u ovoj sekciji održao je Milan Radošević (Pula) pod naslovom *Veći od života – sudbina posmrtnih ostataka Vladimira Gortana (1929. – 1953.)* s fokusom na oblikovanje svojevrsnoga mučeničkoga kulta Vladimira Gortana nakon njegova pogubljenja 1929. kao pripadnika antifašističke skupine koja se oružjem suprotstavila talijanskim vlastima. Ova se sekcija pozabavila smrtnošću i prolaznošću tjelesnoga, a pritom i situacijama u kojima su posmrtni ostaci naknadno dobivali religijsku i simboličku važnost, i u srednjem vijeku i u 20. stoljeću. Po završetku sekcije uslijedila je konstruktivna rasprava, koju je prije svega potaknuo i usmjeravao Neven Budak.

Nakon rasprave i stanke za ručak započela je posljednja, šesta sekcija ovogodišnjega bijenala. Moderator su bili Elena Uljančić i Rino Cigui. Prvo je izlaganje održala Milena Joksimović (Pula) pod naslovom *Lovers, Mistresses, Partners – On Concubines and „Concubinatus” in Roman Epigraphical Evidence from „Regio X”*, elaborirajući praksu konkubinata u rimskom društvu carskoga doba, koja je služila kao alternativa klasičnom braku. Najčešće se radilo o tome da je muškarac uzimao konkubinu i s njome živio bez uspostave formalnoga braka. U izlaganju Danijele Doblanović Šuran (Pula) s naslovom *Seksualno nasilje u Savičenti na izmaku 16. i početkom 17. stoljeća* stavljen je fokus na sudske procese protiv seksualnoga nasilja pod mletačkim vlastima. Pritom je autorica opisivala različite slučajeve takva nasilja koji su dokumentirani u kaznenim spisima. Posljednje izlaganje ove sekcije, kao i cijeloga skupa, održao je Matija Drandić (Rovinj) pod naslovom *Identità sigillate – il significato dei segni sul corpo in Istria e nell’Adriatico settentrionale nella prima età moderna*, u kojemu je istaknuo kultural-

na obilježja tjelesnosti, odnosno važnost oznaka na tijelu pri oblikovanju osobnoga identiteta. Uslijedila je zaključna rasprava, u kojoj je sudjelovao veliki broj izlagača i sudionika skupa. Na kraju je prije završetka skupa Neven Budak predstavio temu za idući bijenale (2023. godine), koji bi se trebao baviti seljaštvom u predmodernoj povijesti Jadrana s naglaskom na njegov pravni položaj, različite kategorije seljaštva, odnos sela i grada, odnos seljaka prema velikašima i nadređenim instancama, seljačke pobune, odnos seljaka prema okolišu, društvenu diferencijaciju seljaka i njihove međudnose ili jednostavno svakodnevni život seljaka (povijest odozdo) kao preliminarno predviđenim istraživačkim interesima. Skup je stoga zaključen u optimističnom i produktivnom tonu, a slušateljima je svakako ponudio pregršt inovativnih te intelektualno izazovnih ideja i zaključaka za nove kontemplacije.

Ante Bećir

Međunarodna konferencija *Production and Circulation of Knowledge in the (Semi-) Periphery in the Early Modern and Modern Period* (Zagreb, 11. – 12. veljače 2021.)

Dvodnevna međunarodna online konferencija *Production and Circulation of Knowledge in the (Semi-)Periphery in the Early Modern and Modern Period* (Proizvodnja i cirkulacija znanja na /polu/periferiji u predmodernom i modernom doba) održana je 11. i 12. veljače 2021. u suradnji članova projekta *Europski korijeni moderne Hrvatske: transfer ideja na političkom i kulturnom polju u 18. i 19. stoljeću* Hrvatskoga instituta za povijest te projekta *Hrvatska znanstvena i filozofska baština: transferi i aproprijacije znanja od srednjeg vijeka do dvadesetog stoljeća u europskom kontekstu* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Cilj konferencije, koju se moglo izravno